

BİLGİ

NOTU

02

Ekim 2025

Gizem Sema
Ertan Karabıyık
Özgür Çetinkaya

KALKINMA
ATÖLYESİ

Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri **ÜCRET EYLEMİ**

Çukurova Bölgesi
Eylül-Ekim 2025

YÖNETİCİ ÖZETİ

Bu bilgi notu, Çukurova Bölgesi'nde (Adana–Mersin–Hatay) Eylül ayı sonu ve Ekim ayı başında gerçekleşen mevsimlik tarım işçileri ücret artışı eylemini tarım aracıları ile yapılan ardışık saha görüşmelerine ve sahadaki gözlem/paylaşımlara dayanarak özetlemektedir. Eylem, yalnızca ücret (yevmiye) artışı talebinden ibaret değildir; tarımsal emek arzındaki daralma, tarım aracısı sisteminin örgütlenmedeki işlevi, ihracat odaklı tedarik zincirinin pazarlık gücü ve işçilerin statü/tanınma arayışı tarafından şekillenmiştir. Başta narenciye olmak üzere çeşitli ürünlerin hasat başlangıcına denk gelen stratejik zamanlama nedeniyle ürün akışında belirgin yavaşlama olmuş, hal ve marketlere girişler düşmüştür. Uzlaş 2025 sezonu için günlük ücretlerin 1000 TL'den (24 USD) 1.200 TL (29 USD), yılbaşı sonrası için 2026 yılında 1.500 TL (36,5 USD) hedefi yönünde oluşmuştur (1 USD:41 TL, 10 Ekim 2025).

Mevsimlik tarım işçileri hakkında

4857 sayılı İş Kanunu'nun 4/b maddesi nedeniyle mevsimlik tarım işçilerinin büyük kısmı sosyal güvence ve iş kanunu hükümlerine tabi değildir. Mevsimlik tarım işçileri için ücret belirleme yöntemleri; yevmiye, götürü, kabala, çuval veya kilogram gibi farklı sistemler; bölgeye, ürüne ve taraflar arası muhabakata göre değişiyor. Çoğunlukla kamu tarafından açıklanan resmi brüt asgari ücretin 30'a veya bazı yörelerde 26'ya bölünmesi esas alınarak hesaplanıyor ve tarım aracısı payı (genellikle yüzde 10), yol, yemek vb. bu miktarın içinde oluyor.

Ücret ile ilgili temel sorunlar;

- Net yevmiye çoğunlukla yoksulluk sınırının altında kalıyor.
- Aile gelirinin yetersizliği çocuk işçiliğini artırıyor.
- Farklı bölgeler ve işler arasında ücret farklılıkları ile sigortasız çalışma oldukça yaygın.
- Tarım işçilerinin onurlu bir yaşamı güvence altına alacak ücretlere erişimi yok.

Kaynak: Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri ile Mahalli Tarım İşçileri için Ücret Belirlemesi,

www.ka.org.tr/dosyalar/file/Yayinlar/Cocuk-Haklari/Diger/tr_bilgi_notu.pdf

ARKA PLAN

Türkiye’de her yıl bir milyona yakın kişinin mevsimlik gezici veya mahalli tarım işçisi olarak çalıştığı düşünülmektedir. 4857 sayılı İş Kanunu’nun 4/b maddesi uyarınca bu işçiler sosyal güvence kapsamı dışında kalmakta; sigorta, kıdem, ihbar, izin gibi temel haklardan yararlanamamaktadır. Kalkınma Atölyesi’nin 2023 tarihli “Mevsimlik Tarımda Ücret Sistemi” bilgi notu, bu alanın temel yapısal sorunlarını; yevmiyelerin açlık ve yoksulluk sınırının altında kalması, hane gelirinin düşüklüğü nedeniyle çocuk işçiliğinin artması ve bölgeler arası ücret-güvence eşitsizlikleri olarak sıralamıştır.

Bu sorunlar 2025 yılı Ekim ayında Çukurova Bölgesi’nde (Adana, Mersin, Hatay) narenciye hasadı döneminde gerçekleşen iş bırakma eylemleriyle yeniden görünür hale gelmiştir. Eylemlerin temel talebi insanca yaşayacak ücret ve güvenceli çalışma koşulları olarak özetlenebilir. Bölgedeki protokollere göre 1.000 TL (24 USD) brüt yevmiye üzerinden yüzde 10 tarım aracıları kesintisi yapılıyor, işçilerin eline geçen net tutar yaklaşık 900 TL’ye (22 USD) karşılık geliyordu. İşçiler yevmiyelerin 1.200 TL’ye (29 USD) ve 2026 yılı/sezonu için 1.500 TL’ye (36,5 USD) çıkarılmasını talep ettiler. Bununla barınma, ulaşım ve güvenli çalışma koşullarında iyileştirme yapılması da diğer talepler arasında yer aldı. Kısacası bu talepler yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda statü, saygınlık ve güvence isteğini de içeriyordu. Bir işçi temsilcisinin ifadesiyle: “Ben ülke için çalışıyorum ama statüm yok. Yasal zeminimiz olmalı.”

Eylemler uzun zamandır sahada ilk kez bu kadar geniş bir işçi kesiminin birlikte hareket ettiği bir dayanışma örneği oluşturmuştur. On gün boyunca hasat büyük ölçüde durmuş ve bu süre zarfında işçilerin kendi aralarındaki dayanışma bağları güçlendiği dile getirilmiştir.

Sigorta ve sosyal güvence meselesi mevsimlik tarım işçileri açısından en karmaşık başlıklardır. Tarım işçilerinin büyük kısmı sigortasız çalışmaktadır. Bunun nedeni yalnızca yasal boşluk değil, sosyal yardım sisteminin yarattığı bir çelişkidir. Birçok işçi, sigortalı olmaları hâlinde sosyal yardımlarının kesileceği endişesiyle sigorta talep etmemektedir. Tarım aracıları dernek temsilcileri, sigortalı çalışmanın uzun vadede işçilerin yararına olduğunu vurgulasa da, bu görüş sahada kısa vadeli gelir kaybı korkusu nedeniyle karşılık bulmamaktadır. Özellikle Suriyeliler başta olmak üzere yabancı göçmen işçiler ise statüleri ve bu endişeler nedeniyle sigortayı pratik bir fayda olarak görmemekte, dolayısıyla öncelikli bir talep olarak dile getirmemektedir. Bu tablo, güvencesizliğin yalnızca işveren kaynaklı değil; yoksulluk, sosyal yardım bağımlılığı ve koruma statüsü rejimleriyle iç içe geçmiş bir yapısal sorun olduğunu göstermektedir.

Eylemler, Güvencesiz İşçiler Derneği (GİŞ-DER) ve bölgedeki diğer tarım aracılığı dernekleri öncülüğünde örgütlenmiştir. Dernek temsilcileri, kamu kurumları ve yaş sebze ve meyve ihracatçılarıyla yürütülen görüşmelerde işçilerin taleplerini iletmekte aktif rol oynadılar. Dernek temsilcileri, kamu kurumlarına verilen talep dilekçeleri ve hukuki başvuru süreçlerinde sivil toplum ve meslek kuruluşlarından destek aldıklarını, bu tür teknik dayanışmanın örgütlenme kapasitesini güçlendirdiğini belirttiler.

Göçmen işçiler, özellikle Suriye kökenli olanlar, eylemlerde aktif biçimde yer almıştır. Arapça çeviriyle bilgilendirilmiş ve alınan kararlara yüksek uyum göstermişlerdir. Kadın işçiler ise özellikle paketleme alanlarında üretim zincirinin görünmeyen ama vazgeçilmez aktörleridir. Hak arama süreçlerinde erkeklere kıyasla daha temkinli davranmışlardır. Bu da kadın işçilerin örgütlenme ve karar süreçlerine katılımını güçlendirecek özel destek mekanizmalarının (kreş, servis, güvenli alan) gerekliliğini göstermektedir.

Bölgedeki işçilerin önemli bir kısmı farklı ilçelerden veya illerden her gün uzun yolculuklar yaparak tarlalara/bahçelere ulaşmaktadır. Bu taşıma hizmeti büyük bölümü ehliyetsiz sürücüler tarafından, kapasitesinin üzerinde yolcu taşıyan araçlarla gerçekleştirildiği dile getirilmektedir. Ekim ayı başında meydana gelen kazalar, mevsimlik tarım işçilerinin ulaşım güvenliği sorununun hâlâ çözülmediğini göstermiştir. Denetimli bir servis sistemine geçilmesi, sürücü belgelendirmesi, araç kapasite kontrolü, rota plan zorunluluğu ve işveren-tarım aracı sorumluluğunun açık tanımlanması bu alandaki öncelikli adımlar olarak öne çıkmaktadır.

Ürün arzı olmasına rağmen, işçi eksikliği ve lojistik aksaklıklar nedeniyle ürünün pazara girişinde gecikme yaşanmış, bu da fiyat artışlarını tetiklemiştir. Bir saha temsilcisinin ifadesiyle: *“Narenciye ağaçta kalıyor ama markette yok. İşçi olmazsa ürün pazara girmez; pazara girmeyen ürün de fiyatı yükseltir.”* Bu durum, mevsimlik tarım işçilerinin koşullarının iyileştirilmesini yalnızca bir sosyal politika meselesi değil, aynı zamanda gıda arz güvenliği ve ekonomik istikrarın da temel bileşeni haline getirmektedir.

YÖNTEM VE KAPSAM

Bu çalışma; tarım aracılığıyla gerçekleştirilen yarı-yapılandırılmış mülakatlar, sahadan derlenen gözlem notları ve yerel medya paylaşımlarından elde edilen verilere dayanmaktadır. Coğrafi kapsam olarak Adana (Seyhan, Yüreğir, Ceyhan, Kozan), Mersin (Merkez, Tarsus) ve Hatay (Erzin, Dört Yol) illerini içermektedir. Bilgi notu hazırlama kapsamında yapılan çevrimiçi görüşmeler süreçte yer alan aktör temsilcileriyle olup olup, bu kapsamda elde edilen bulgular doğrudan görüşmecilerin perspektifini yansıtmaktadır.

ZAMAN ÇİZELGESİ

Talepler ve Grevin Başlangıcı: Ağustos 2025'te tarım işçileri, işverenlere ücret iyileştirmesi ve güvenli çalışma koşullarına yönelik taleplerini iletti. Taleplere yeterli yanıt gelmemesi üzerine 29 Eylül 2025'te iş bırakma eylemi başladı. Eyleme katılım takip eden günlerde katlanarak arttı.

Piyasaya Yansıyan Etkiler (1-10 Ekim 2025): İşçilerin işe çıkmaması, kısa sürede tarım ürünleri hasadı üzerinde somut etkiler yarattığı, hal ve marketlere yapılan tarımsal ürün sevkiyatında belirgin bir düşüş yaşandığı dile getirildi. Bu arz şoku, ürün fiyatlarında kısa süreli ancak keskin yükselişlere ve bazı ürünlerde tüketici düzeyinde tedarik sıkıntılarına yol açtı.

Çözüm ve Uzlaş (10-15 Ekim 2025): Yaşanan tedarik zinciri baskıları sonucunda taraflar masaya geri döndü. 15 Ekim itibarıyla aşağıdaki maddelerde uzlaşmaya varıldı:

- 2025 için günlük ücret 1.000 TL'den 1.200 TL'ye yükseltildi.
- 2026 ve sonrası için günlük ücretin 1.500 TL olması taahhüt edildi.

AKTÖRLER VE ÖRGÜTLENME HARİTASI

Eylemin merkezinde, narenciye işçilerinin öncülüğünde başlayan ve kış sebzesi ekim ve dikimlerine de sıçrayarak dayanışmaya dönüşen iş bırakma eylemi yer alıyordu. Sahadaki bu hareketi örgütleyen kilit aktörler ise tarım araçları ve çavuşlar oldu. Taleplerin işveren tarafına iletilmesinden ve eylemin saha koordinasyonundan sorumluydular. Aynı zamanda işverenle tek temas noktası işlevi gördüler. Eylemin sivil toplum ayağında ise Erzin & Dört Yol Tarım İşçileri Derneği, Çukurova Tarım Aracılığı Derneği, Tarsus Paketleme ve Tarım İşçileri Derneği ve GİŞ-DER (Güvencesiz İşçiler Derneği) gibi yerel ve konuya odaklanmış dernekler destek verdi. Diğer tarafta ise yetiştiriciler, çiftçiler ve tarımsal ürün ticareti yapan firmalar yer aldı. Müzakereler doğrudan İhracatçılar Birliği ve ihracatçı firmalarla yürütülürken, ziraat odaları sürecin dışında kalmayı tercih etti. Kamu tarafında ise Valilik ve İl Tarım ve Orman Müdürlükleri kolluk kuvvetleriyle bilgi paylaşımında bulunarak ve düzenin korunmasına yönelik iletişimi sürdürerek sürece dahil oldu.

TEMEL BULGULAR

Emek arzında daralma ve stratejik zamanlama: Hasat sürecinde işgücü açığı ve hasadın aciliyeti nedeniyle işçilerin pazarlık gücü arttı; eylem planlı ve hedefli yürütüldü.

“Hasat başlayınca işçi aranır hale geldi; ürün girmeyince fiyatlar fırladı.”

Tarım aracısı sisteminin çift yönlü rolü: Güvencesizliği kurumsallaştırsa da pratikte işçi koordinasyonunun ana kanalı hâline geldi.

*“Aracılar bize iletiyor, biz işveren tarafına iletiyoruz.
Askeriyede emir-komuta zinciri gibi.”*

Katılım ve disiplin: ‘Korsan işe giden’ oranının düşük kaldığı, sahada işçilerin yüzde 90–95 düzeyinde katılımı ile kolektif sahiplenmenin oldukça yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

“İlk kez bu kadar benimsenmiş bir eylem gördüm.”

Ücret/protokol: 2025 yılı başındaki ücret ve çalışma koşulları protokolü işçiler adına tarım aracıları tarafından doğrudan belirlenmedi; yeni uzlaşma ihracatçılarla masada şekillendi. Ekim 2025 ayındaki protokol ise birlikte belirlendi.

Toplumsal statü talebi: Ücretin ötesinde tanınma, saygı ve güvenceli çalışma arzusu öne çıktı.

Cinsiyet ve göçmen boyutu: Paketleme hattında kadınların katılımı görece zayıf kalmıştır. Suriyeli işçiler görünmez ama disiplinli bir dayanışma gösterdi.

“Kadınlar paketlemede daha çekingen kaldı; temsil artmalı.”

“Göçmenler kararları Arapça gruplarda paylaşıyor; disiplinli durdular.”

Ulaşım/iş sağlığı ve güvenliği riski: Uzun mesafe servisleri, ehliyetsiz sürücüler ve aşırı yolcu problemleri ciddi risk oluşturuyor.

Pazar etkisi: Hal girişleri ve raf doluluğunda düşüş; kısa süreli fiyat artışları, ürünün tarlada kalma riski.

“Ziraat odalarının ‘ürün yok’ söylemi doğru değil; sahada ürün var.”

ÜCRET SİSTEMİ VE PROTOKOLLER

Çukurova'da mevsimlik tarım işçiliği uzun süredir “yevmiye” olarak adlandırılan günlük ücret sistemine dayanıyor. Bu sistem, işin parça başına değil, güne göre ücretlendirildiği bir yapıya sahip. Her yıl hasat döneminin başlamasıyla birlikte bölgedeki dernekler, tarım araçları ve yetiştiriciler, ihracatçılar arasında yevmiyenin belirlenmesine ilişkin müzakereler yürütülüyor. 2025 yılı sezonunda bu müzakereler, yıllardır süregelen düşük ücretlerin yarattığı birikimli rahatsızlığın dışı vurumuna dönüştü.

ÜCRET BELİRLENME BİÇİMİ

Tarım işçilerinin kazancı, yapılan işin niteliğine (hasat, toplama, paketlenme, dikim vb.) ve gün sayısına göre değişiyor. İşin koordinasyonu, ücretin belirlenmesi çoğu zaman yetiştirici ile işçi arasında köprü kuran tarım araçları ile sağlanıyor. Görüşülen bir tarım aracı bu yapıyı şu şekilde tanımlıyor:

“Sahada binlerce işçiyle tek tek muhatap olmak zor. Tarım araçları süreci düzenli hale getiriyor hem işçinin iş bulmasını kolaylaştırıyor hem de yetiştiricinin, tüccarın işini planlamasına ve ücretin belirlenmesine yardımcı oluyor.”

Bu sistem, uzun yıllardır tarımsal üretimin ritmini belirleyen yerleşik bir pratik olarak görülüyor. Ancak 2025 yılı sezonu, artan maliyetler, göçmen işçilerin sayısındaki azalma ve genç kuşakların bu alanda çalışmak istememesi nedeniyle ciddi bir emek arzı daralmasıyla başladı.

BÖLGESEL ÜCRET FARKLARI VE TALEPLER

İşçilerin ücretlerde artış talebi yalnızca enflasyon farkına değil, Türkiye genelindeki ortalama ücret düzeyine dayanıyordu. Aynı iş kolunda, özellikle Antalya ve Ege bölgelerinde günlük 1.600 TL'ye kadar çıkan ücretler, Çukurova'da uzun süre 1.000–1.200 TL seviyesinde kaldı. Bir saha temsilcisinin ifadesiyle:

“Diğer bölgelerde iş bulmak zor, ama kazanç yüksek. Bizim buralarda ise iş çok ama ücret düşük. Bu da işçiyi tutmuyor.”

Bu fark, yalnızca yaşam maliyetlerinden değil bölgedeki üretim sürekliliği üzerinden şekilleniyor. Çukurova'da hava koşulları nedeniyle neredeyse yılın her günü işe çıkılabiliyor Bu durum, işin sürekliliğini sağlasa da, işçinin kazancını dengeleyen bir unsur haline gelmiş durumda.

EYLEM SÜRECİ VE MÜZAKERELER

Ağustos 2025 ayında başlayan ücret görüşmeleri, yetiştirici ve tüccar tarafının olumsuz yaklaşımı nedeniyle sonuçsuz kaldı. Eylül 2025 sonunda, hasadın başlamasıyla birlikte işçiler taleplerine yanıt bulamayınca tarlalara, bahçelere işe gitmedi. 29 Eylül 2025 sabahı, Erzin, Dört Yol, Adana ve Mersin hattında başlayan bu iş bırakma eylemi, birkaç gün içinde tüm bölgeye yayıldı.

Dayanışma zinciri, yalnızca hasat işçilerini değil, ürün paketleme, dikim ve taşıma alanında çalışanları da kapsadı. Bazı ürün gruplarında işin bozulmaması için yetiştiricilerin ricasıyla sınırlı istisnalar tanınsa da bölge genelinde güçlü bir uyum sağlandı.

Saha gözlemleri, işçilerin eyleme katılımının bu kez önceki yıllara kıyasla çok daha disiplinli olduğunu gösteriyor. Bir dernek yöneticisinin aktardığına göre:

"Bu kez insanlar sadece para için değil, itibar için de direndi. On gün boyunca evden çıkmadılar. Kimseyi zorla tutmadık ama herkes kararlılıkla bekledi."

GÖRÜŞMELER VE SONUÇ

Adana Valiliği'nin bilgilendirildiği süreçte yürütülen görüşmelere bölgedeki tarım aracıları ve işçi dernek temsilcileri ile ihracatçılar birliği katıldı. Ziraat odaları, çiftçilerin zarar edeceği gerekçesiyle sürecin dışında kalmayı tercih etti. Görüşmeler sonucunda günlük 1500 TL olan ücret talebi sezonluk brüt yevmiye günlük 1.200 TL olarak belirlendi; yılbaşından itibaren ise günlük 1.500 TL'ye çıkarılması yönünde uzlaşa sağlandı. Bu artış, işçiler açısından kısmi bir kazanım olarak değerlendirildi. Bir saha temsilcisi, bu süreci şu sözlerle özetledi:

"İstediğimiz rakama ulaşamadık ama en azından sesimizi duyurduk. Artık herkes biliyor ki işçiler isterse üretim durur."

PROTOKOL

Konu: Mevsimlik Tarım İşçileri Günlük İşçi Ücreti

1. Taraf İşçi Temsilcileri
2. Taraf İşveren Temsilcileri

Bu protokol Mevsimlik Tarım İşçilerinin günlük yevmiyelerinin bundan böyle aşağıda bahsi geçen şekilde belirlenmesi hususunun tarafların oybirliği ile karara bağlanarak imza altına alınması amacıyla düzenlenmiştir.

Madde 1 – 01/10/2025 – 31/12/2025 tarihine kadar tarım işçileri ücreti Elcilik payı dahil 1.200,00.- TL (Bin İki Yüz TL)

Madde 2 – 01/01/2026 – 01/08/2026 tarihine kadar tarım işçileri ücreti Elcilik payı dahil 1.500,00.- TL (Bin Beş Yüz TL)

Madde 3 – 01/10/2025 – 31/12/2025 tarihine kadar Paketleme tarım işçileri ücreti Elcilik payı dahil 1.120,00.-TL (Bin Yüz Yirmi TL) , 01/01/2026 – 01/08/2026 tarihine kadar Paketleme tarım işçileri ücreti Elcilik payı dahil 1.375,00.-TL (Bin Üç Yüz Yetmiş Beş TL) , Yatılı Paketleme işçileri ücreti 01/10/2025 – 31/12/2025 tarihine kadar Elcilik payı dahil 1.020,00.-TL (Bin Yirmi TL), Yatılı Paketleme işçileri ücreti 01/01/2026 – 01/08/2026 tarihine kadar Elcilik payı dahil 1.250,00.-TL (Bin İki Yüz Elli TL),

*Derneğe kayıtlı olmayanların bu protokole belirlenen ücretten faydalanamayacaklarına,

* Günlük 8 (Sekiz) saat çalışma prensibi üzerinden anlaşılmış olup, ELCİLİK payı % 10 olarak belirlenmiştir.

İş bu protokol taraflar arasında oy birliği ile karar verilmiş ve imza altına alınmıştır.

Mehmet Celal ŞENATEŞ
Çukurova Tarım Aracıları Dernek Bşk.

Gülçin HANÇER
Ceyhan Tarım, Elciler ve İşçiler Dernek Bşk.

Ali Bahadır İNCELER
Kozan Mev. Tarım İşçileri Dernek Bşk.

Cumali ERBAY
Tarsus Paketleme ve Tarım İşçileri Derneği
Nurettin ÖZDEMİR
Mersin Merkez Güvencesiz İşçiler Dernek Bşk.

Şeyhmus AKSOY
Dörtöl Mev. Tarım İşçileri Dernek Bşk.

Eyüp TAT
Erzin Güvencesiz İşçiler Derneği Temsilcisi Bşk.

Mesut GÜLER
Yatılı İşçiler Dernek Bşk.

Ferhat GÜRÜZ
AKİB Yarı Mevsim Sebze YK. Bşk.

Süleyman GÖRALP
AYMED Bşk.

Ramazan BOZDAĞ
AKİB Üyesi

Yaşar AKPOLAT
AKİB Üyesi

Bayram ARIDAĞ
AKİB Üyesi

Oğuzhan ALTUN
AKİB Üyesi

ÜCRET ARTIŞININ ETKİLERİ

Eylemin ilk günlerinde tarlaya girilmemesi narenciye arzında belirgin bir azalmaya yol açtı. Hal kayıtlarına göre bazı marketlere girmesi gereken günlük 20 ton ürünün yalnızca 1-2 tonu ulaşabildi. Yerel marketlerde ürün kıtlığı yaşanırken, fiyatlarda kısa süreli bir artış görüldü. Bu durum, mevsimlik tarım işçilerinin ekonomideki görünmez rolünü somutlaştırdı. Bir saha gözlemcisinin ifadesiyle:

“Ürün var ama markette yoktu. Tarlada kalınca herkes fark etti: emeğin değeri sadece yevmiyede değil, sofradaki fiyatta da gizli.”

Sonuç olarak, 2025 Çukurova eylemi, yalnızca bir ücret pazarlığı değil; tarım emekçilerinin görünürlüğüne ve söz hakkını yeniden inşa ettiği bir süreç oldu. Eylemin ardından yapılan protokol, bölgedeki ücret dengelerini kısmen iyileştirse de, işçilerin talepleri daha geniş bir çerçeveye, güvenceli çalışma, sosyal haklara erişim ve toplumsal tanınma, işaret ediyor.

CİNSİYET EŞİTLİĞİ VE GÖÇMEN İŞÇİLER

Çukurova'daki mevsimlik tarım işçiliğinde kadın emeği görünmez ama belirleyicidir. Özellikle ürün paketlenme işlerinde çalışan kadınlar, ürünün son aşamasındaki kalite kontrol ve ayırıştırma süreçlerinde kritik bir rol üstlenmektedir. Ancak bu önem karar alma mekanizmalarına yeterince yansımamaktadır.

Eylem sürecinde yapılan gözlemler, kadın işçilerin çoğunun hak arama süreçlerinde erkek işçilere kıyasla daha çekingen davrandığını, dernek toplantılarına sınırlı katılım gösterdiğini ortaya koymuştur.

Bu nedenle kadın işçilerin katılımını artıracak yapısal kolaylaştırıcılar büyük önem taşımaktadır: güvenli çalışma alanları, kreş desteği, vardiya saatlerinde esneklik ve kadınların temsil edileceği özel müzakere koltukları. Kadın işçilerin sesinin sürece dâhil edilmesi, yalnızca eşitlik açısından değil, tarım üretim zincirinin verimliliği açısından da belirleyici olacaktır.

Göçmen işçiler ise mevsimlik tarımın omurgasını oluşturuyor. Sahadaki işgücünün önemli bir bölümünü Suriye'den gelen geçici koruma statüsündeki işçiler oluşturmakta. Bu işçiler, sosyal haklara erişimde ciddi kısıtlamalar yaşasalar da örgütlenme ve eylem süreçlerinde aktif biçimde yer almışlardır. Görüşmeler, göçmen işçilerin eylem boyunca kolektif uyum ve disiplini

koruduklarını, Arapça çeviriyle yapılan duyurulara anında karşılık verdiklerini göstermektedir. Eylemin sürekliliği açısından göçmen işçilerin bu tutumu belirleyici olmuştur.

“Göçmenler kararları Arapça gruplarda paylaşıyor; disiplinli durdular.”

ifadesi, bu dayanışmanın niteliğini yansıtmaktadır.

Bu tablo, göçmen işçilerin yalnızca ucuz işgücü olarak değil, kolektif hak mücadelesinin aktif bileşeni olarak görülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Sektördeki yüksek göçmen işçi oranı nedeniyle, çalışma koşullarının iyileştirilmesi yalnızca emek adaleti değil, üretim sürekliliği ve toplumsal uyum açısından da kritik bir gerekliliktir.

ULAŞIM, İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ (İSG)

Çukurova Bölgesi'ndeki mevsimlik tarım işçileri arasında, günlük olarak uzak mesafeden gelen çok sayıda işçi bulunmaktadır. Bazı işçiler tarım alanlarına yakın köylerde veya çadır yerleşimlerinde yaşarken, önemli bir kısmı Mersin, Tarsus, Erzin ve Dört Yol gibi merkezlerden her sabah yola çıkarak uzun mesafeler katetmektedirler. Bu yolculuklar çoğu zaman ehliyetsiz sürücüler tarafından, kapasitesinin çok üzerinde insan taşıyan minibüslerle yapılmaktadır. 2025 yılı sezonunda yaşanan birkaç kaza, örneğin 7 Ekim 2025 tarihinde Mersin ilinde beş işçinin yaralandığı bir olay, sahadaki ulaşım güvenliği krizini yeniden gündeme taşımıştır. Ulaşım sorunu yalnızca fiziki risklerle sınırlı değildir; işçiler çoğu sabahın erken saatinde yola çıkıp karanlıkta evlerine dönmektedir. Bu durum, yorgunluk ve iş kazası riskini artırmakta; kadın ve genç işçiler açısından güvenlik kaygılarını derinleştirmektedir.

Bu tablo, denetimli servis sistemi ihtiyacını açıkça ortaya koymaktadır. Yetkili–denetimli taşıyıcı listelerinin oluşturulması, sürücü belgelendirme sistemi, kapasite sınırlarının tanımlanması ve rota–plan zorunluluğu temel önlemler arasında olmalıdır. İşveren veya tarım aracısının taşımadan doğrudan sorumlu olduğu bu model, kazalar sonrası sorumluluk zincirinin belirsizliğini ortadan kaldıracak ve işçilerin güvenli ulaşımını kurumsallaştıracaktır.

sol

Haber > Yaşam > Mersin'de işçi servisi şarampole devrildi: 5 kişi yaşamını yitirdi, 14 kişi yaralandı

Mersin'de işçi servisi şarampole devrildi: 5 kişi yaşamını yitirdi, 14 kişi yaralandı

Mersin'in Erdemli ilçesinde tarım işçilerini taşıyan minibüsün şarampole devrilmesi sonucu 5 kişi hayatını kaybetti, 14 kişi yaralandı.

haber.sol.org.tr/haber/mersinde-isci-servisi-sarampole-devrildi-5-kisi-yasamini-yitirdi-14-kisi-yaralandi-401906

PAZAR VE ENFLASYON BAĞLANTISI

Sahadan gelen veriler, işçilerin çalışma koşulları ile pazar fiyatları arasında doğrudan bir ilişki olduğunu açık biçimde gösteriyor. Ürün arzı yeterliken, işçi eksikliği veya ücret anlaşmazlıkları nedeniyle hasatın gecikmesi, ürünün pazara geç girmesine yol açıyor. Bu gecikme yalnızca yetiştiriciye değil, tüketiciye de yansıyor: market raflarındaki fiyatlar hızla yükseliyor, bazı ürünler geçici olarak bulunamaz hale geliyor.

Bir işçi temsilcisinin ifadesiyle:

“Narenciye ağacın üstünde kalıyor, ama markette yok. İşçi olmazsa ürün pazara girmez; pazara girmeyen ürün de enflasyonu büyütür.”

Bu örnek, mevsimlik tarım işçiliğinin sadece bir emek meselesi değil, aynı zamanda bir gıda politikası ve enflasyon yönetimi meselesi olduğunu gösteriyor. Dolayısıyla, mevsimlik tarım işçilerinin ücretlerinin güncellenmesi, çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve ulaşım–barınma altyapısının güçlendirilmesi, yalnızca emek adaleti için değil; gıda arz zincirinin sürekliliği ve fiyat istikrarı için de ulusal düzeyde öncelikli bir politika alanıdır.

ÖNERİLER (Sivil Toplum Kuruluşları için)

1 Temsil Mekanizmasının Güçlendirilmesi

Mevsimlik tarım işçileri arasındaki kadın ve göçmen grupların karar alma süreçlerinde daha görünür olabilmesi için, yerel derneklerde ve müzakere komitelerinde doğrudan temsil koltukları oluşturulmalıdır. Bu temsilciler hem ücret hem de çalışma koşullarıyla ilgili görüşmelere katılarak kendi deneyimlerini doğrudan aktarabilirler. Ayrıca, “alan temsilciliği” uygulaması pilot bölgelerde denenebilir: her 50–100 işçi grubundan bir temsilci seçilerek, işçi–tarım aracı–dernek üçgenindeki bilgi akışı güçlendirilir.

2 Toplantı Öncesi Bilgilendirme Seti

Müzakerelere katılan kamu kurumları, çiftçiler ve ihracatçılar genellikle sahadaki emek süreçleri hakkında güncel bilgiye sahip olmadan masaya oturuyor. Bu nedenle, dernekler tarafından hazırlanacak sahadaki işçi ve ürün ilişkisini gösteren tek sayfalık infografikler (ürün fiyatı, işçi sayısı, ortalama yevmiye, ulaşım maliyeti vb.) toplantı öncesinde paylaşılmalıdır. Amaç, karar vericilerin sahadaki ekonomik dengeyi somut verilerle görmesini sağlamak ve müzakereyi veri temelli hale getirmektir.

3 İzleme ve Değerlendirme Panosu

Ücret artışı ve iş koşulları gibi kazanımların sürdürülebilirliği için düzenli izleme yapılmalıdır. Yerel dernekler ve meslek kuruluşları tarafından oluşturulacak haftalık izleme panosu, aşağıdaki göstergeleri takip edebilir:

- Hal giriş miktarları (ürün akışı),
- Market raf doluluk oranı (arz durumu),
- Günlük ortalama yevmiye,
- Araç ve servis denetim kayıtları.

Bu pano hem sahadaki eğilimleri görmeyi hem de politika yapıcılarla düzenli bilgi paylaşımını kolaylaştırır.

4 Tarım Aracısı Sisteminin Haritalanması

Tarımda iş ve işçi aracılığı sistemi mevsimlik tarım işçiliğinin temel koordinasyon mekanizmasıdır, ancak farklı uygulamalar arasında ciddi farklar bulunmaktadır. Bu nedenle, bölgesel düzeyde “tarım araçları haritası” çıkarılmalı; iyi uygulamalar, suistimal riski taşıyan örneklerden ayrıştırılmalıdır. Elde edilen bulgular doğrultusunda tarım araçları için hazırlanan eğitim modülü geliştirilmeli, tarım aracılığı meslek standardı uygulamaya geçirilmelidir. Bu eğitim modülü, ücret şeffaflığı, sigorta bilgilendirmesi ve iş sağlığı güvenliği konularını içermelidir.

[www.ka.org.tr/dosyalar/file/1_1_1_%20Tar%C4%B1m%20Arac%C4%B1s%C4%B1%20\(Seviyeye%204\)%20Ulusal%20Meslek%20Standard%C4%B1.pdf](http://www.ka.org.tr/dosyalar/file/1_1_1_%20Tar%C4%B1m%20Arac%C4%B1s%C4%B1%20(Seviyeye%204)%20Ulusal%20Meslek%20Standard%C4%B1.pdf)

5 İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG) ile Ulaşım Protokolü

Mevsimlik tarım işçilerinin tarlaya, bahçeye ulaşımında yaşanan kazalar, sistematik bir denetim eksikliğine işaret etmektedir. Bu nedenle, kamu-STK-taşıyıcı birlikleri ortaklığında bir “Denetimli Taşımacılık Listesi” oluşturulmalı; sürücüler belgelendirilerek kapasite sınırları belirlenmelidir. İhlal durumlarında uygulanacak hızlı yaptırım kademeleri (uyarı, geçici durdurma, lisans iptali vb.) netleştirilmelidir. Bu uygulama hem işçilerin güvenliğini hem de işverenlerin yasal sorumluluğunu güçlendirir.

6 Üçlü Protokol Tasarımı (Ücret + Lojistik + İSG)

Ücret protokollerinin tek başına yeterli olmadığı görülmektedir. Her sezon başında, “ücret + lojistik + iş sağlığı güvenliği” bileşenlerini içeren bir üçlü protokol tasarlanmalıdır. Bu protokolün müzakere masasında ihracatçılar birliği, işçi dernekleri ve kamu temsilcileri eşit düzeyde yer almalıdır. Böylece yalnızca ücret değil, barınma, ulaşım, güvenlik gibi temel haklar da birlikte güvence altına alınabilir.

7 Hukuki Destek ve Kapasite Güçlendirme

Sahadaki dernekler, özellikle şikâyet, başvuru veya hukuki dilekçelerinin hazırlanması, resmi başvuruların takibi ve mevzuata uygun yazışmaların yürütülmesi konularında desteğe ihtiyaç duymaktadır. Ulusal sivil toplum kuruluşlarının geçmiş dönemde sağladığı hukuki ve idari danışmanlık desteği, sahada ciddi bir fark yaratmıştır. Bu destek modeli sürdürülebilir hale getirilmeli; dernek yöneticilerine yönelik “hukuki süreç ve yazışma” atölyeleri düzenlenmelidir. Bu yaklaşım hem derneklerin kurumsal kapasitesini güçlendirir hem de işçilerin taleplerinin daha meşru bir zeminde ifade edilmesini sağlar.

ÇİFTÇİLERİMİZİN DİKKATİNE

27 Ocak 2025 tarihinde Sayın Valimiz başkanlığında toplanan işçi ve işveren temsilcileri aşağıdaki protokolü imzalayarak, işçi temsilcilerimizin talebi ile 2025 yılı ve takip eden yıllarda açıklanan brüt asgari ücretin 1/26'sının, %10 elci payı dahil olarak mevsimlik tarım işçilerimize ödenmesine karar verilmiştir.

Ancak bu protokolde imzası olan işçi temsilcileri; AKİB üyesi ihracatçılarımızla, narenciye kesim ve paketlenmesi için farklı bir protokol imzalayarak 1 Ekim'den geçerli olarak yılbaşına kadar ve yılbaşından sonrası için farklı bir ücretle anlaşmışlardır.

Hiçbir ziraat odası ve çiftçi temsilcisinin olmadığı bu protokol, çiftçilerimizin çalıştıracağı mevsimlik tarım işçileri için geçerli olmayacak ve Sayın Valimizin huzurunda imzalanan aşağıdaki protokolün yılbaşına kadar uygulanması devam edecektir.

Tüm çiftçi ve işçi temsilcisi arkadaşlarımızın bu protokolün uygulanması hususunda hassasiyetini rica eder, kamuoyunun bilgilerine arz ederiz.

Ali Mehmet SARSAL
Sarıçam Ziraat Odası Bşk.
Adana Ziraat Odaları Gn. Koor.

Mehmet Akın DOĞAN
Yüreğir Ziraat Odası Bşk.

Yaşar ÖZKAN
Seyhan Ziraat Odası Bşk.

Veyiz AVCI
Tarsus Ziraat Odası Bşk.

Mustafa Enis ÖZDOĞAN
Erzin Ziraat Odası Bşk.

Mevlüt COŞKUN
Dört Yol Ziraat Odası Bşk.

Arif ÇİLİNGİR
Feke Ziraat Odası Bşk.

Bahar CEREN
Aladağ Ziraat Odası Bşk.

Yüksel ŞAHBAZOĞLU
Kozan Ziraat Odası Bşk.